

Gemeente Rhenen

**Accountantsverslag
controle 2023**

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Rhenen
Postbus 201
3910 AE RHENEN

Heliumstraat 64
2718 SL ZOETERMEER
telefoon (088) 236 80 00
e-mail Audit@flynth.nl

kenmerk
661077182/JS/2607

behandeld door
J. Smit RA

datum
18 september 2024

onderwerp
Accountantsverslag 2023

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag over het boekjaar 2023. Dit verslag bevat de belangrijkste uitkomsten van de door ons uitgevoerde werkzaamheden, waarvan wij vinden dat die voor u relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening 2023 en voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeente Rhenen.

De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college. In overeenstemming met uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2023 gecontroleerd.

Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2023 van de gemeente Rhenen.

Wij hebben deze rapportage op 16 september 2024 met uw audit commissie besproken, en hebben daarbij ook uw vragen beantwoord. De inhoud van dit accountantsverslag is door ons op 23 augustus 2024 afgestemd met een ambtelijke afvaardiging. De bevindingen en beschouwingen in dit verslag komen voort uit onze controlewerkzaamheden. Het verslag van bevindingen is, zoals hiervoor reeds verwoord, bedoeld om u te ondersteunen in uw beoordeling van de jaarrekening 2023. Wij wijzen u erop dat uw controlerende taak uiteraard verder gaat dan uitsluitend het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole.

Wij bedanken de medewerkers van de gemeente voor de samenwerking en zijn vanzelfsprekend graag bereid een nadere toelichting te verstrekken.

Met vriendelijke groet,
Flynth Audit B.V.

J. Smit RA

Inleiding

In het kader van de door de gemeenteraad aan ons verstrekte opdracht voor de controle van de jaarrekening 2023 van de gemeente Rhenen brengen wij u hierbij verslag uit van onze belangrijkste bevindingen naar aanleiding van onze controlewerkzaamheden die wij onlangs hebben uitgevoerd.

Dit accountantsverslag is bedoeld om u te ondersteunen in uw beoordeling van de jaarrekening 2023. Wij wijzen u erop dat uw controlerende taak uiteraard verder gaat dan uitsluitend het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole.

Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening van uw gemeente.

Onze werkzaamheden zijn erop gericht een oordeel te kunnen geven over de jaarrekening 2023 van de gemeente Rhenen en niet primair op het opsporen van fraudes of onregelmatigheden in uw organisatie. De bevindingen in deze brief zijn daarom beperkt tot de punten die voortvloeien uit de controle van de jaarrekening.

Wij hebben de accountantscontrole van de jaarrekening 2023 van de gemeente Rhenen afgerond. Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring voor de getrouwheid, onder voorbehoud dat de jaarrekening inclusief erratum ongewijzigd wordt vastgesteld door de raad. Verder hebben we geen indicaties van fraude en/of niet-naleving van wet- en regelgeving.

Wij hebben de concept versie van deze rapportage besproken tijdens de bijeenkomst op 16 september 2024 met uw Commissie Bestuur en Financiën, en hebben daarbij ook uw vragen beantwoord. De inhoud van dit accountantsverslag is door ons op 23 augustus 2024 afgestemd met een ambtelijke afvaardiging.

Structuur rapportage

Hoofdstuk 1	Bestuurlijke samenvatting
Hoofdstuk 2	Jaarrekening
Hoofdstuk 3	Jaarverslag
Hoofdstuk 4	Significante risico's
Hoofdstuk 5	Interne beheersing
Hoofdstuk 6	Externe ontwikkelingen
Bijlage A	(Gecorrigeerde) bevindingen
Bijlage B	SiSa – Fouten en onzekerheden 2023
Bijlage C	Onafhankelijkheid
Bijlage D	Onze communicatie met u

	Inleiding
	Samenvatting
	Jaarrekening
	Jaarverslag
	Significante risico's
	Interne beheersing
	Externe ontwikkelingen
	Bijlagen

1. Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies (1/3)

Controleverklaring

Wij hebben de accountantscontrole van de jaarrekening 2023 van de gemeente Rhenen afgerond. Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring voor de getrouwheid. Daarnaast nemen wij een verplicht toelichtende paragraaf op vanwege de door het college gerapporteerde onrechtmatigheden. Voorbehoud bij onze controleverklaring is dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de raad. Verder hebben we geen indicaties van fraude en/of niet-naleving van wet- en regelgeving.

De voor fouten gehanteerde materialiteit bedraagt € 636.000 en voor onzekerheden € 1.908.000. De bevindingen in onze rapportage zijn opgenomen vanaf € 75.000. De gehanteerde grenzen sluiten aan op uw financiële verordening.

Reikwijdte van de controle

In de opdrachtbevestiging heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2023. De reikwijdte van onze controle staat hierin omschreven. Gedurende het verloop van de controle over boekjaar 2023 is op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Tijdens de uitvoering hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2023 voldoende voor de doelstelling van de controle van de gemeente Rhenen.

Grondslagen en verantwoording conform BBV

De accountantscontrole omvat onder meer een onderzoek naar de toepassing van de grondslagen in de jaarrekening. Naar onze mening zijn de door het college gekozen grondslagen voor waardering en resultaatbepaling aanvaardbaar, conform wet- en regelgeving en consistent toegepast. In het boekjaar 2023 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van de belangrijkste verslaggevingsgrondslagen in het BBV en relevante notities uitgebracht door de Commissie BBV.

Bij de controle hebben wij vastgesteld dat de gemeente voor meerdere posten in de jaarrekening niet de voorgeschreven omschrijving vanuit het BBV hanteert. Hierin is een belangrijke verbetering gemaakt waarbij het zaak is deze komend jaar verder door te voeren in de P&C-documenten.

Schattingen

Schattingen op basis waarvan een aantal jaarrekeningposten worden bepaald zijn gebaseerd op inzichten van het management. Wij hebben de belangrijkste gehanteerde factoren en veronderstellingen beoordeeld. Wij hebben vastgesteld dat de schattingen en veronderstellingen aanvaardbaar zijn in het kader van de jaarrekening als geheel. Aandachtspunt is het toereikend onderbouwen van de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de nog te maken kosten in de grondexploitatie.

Analyse vermogen en resultaat

Het gerealiseerde resultaat (inclusief de mutaties in de reserves) bedraagt circa € 554.000 positief versus een begroot resultaat (na wijziging) van € 31.000 negatief.

Voor een nadere toelichting hierop verwijzen wij u naar de analyse van het resultaat in de jaarstukken 2023. In hoofdstuk 3 van dit verslag gaan wij nader in op het resultaat en de ontwikkeling van het (weerstands)vermogen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Onze belangrijkste conclusies (2/3)

Proces van de controle

Wij hebben een intensief controleproces gehad met de organisatie. Bij de start van de jaarrekeningcontrole was niet alle gevraagde informatie beschikbaar. Daarnaast leidde de beperkt opgeleverde controledocumentatie en een beperkt uitgevoerde verbijzonderde interne controle tot veel aanvullende vragen. Dit heeft tot vertraging en aanvullende inzet van onze kant geleid in het controletraject.

Vanwege de vertraging in de controle hebben wij de organisatie en de griffier geïnformeerd dat de deadline 15 juli niet gehaald wordt. In dat kader hebben wij 17 april 2024 een toelichting gegeven aan de griffier en 3 raadsleden. Daarnaast heeft er schriftelijke communicatie plaatsgevonden. Met de ambtelijke organisatie hebben wij de voortgang van de controle 1 tot 2 keer wekelijks besproken alsmede afspraken gemaakt welke werkzaamheden vanuit de gemeente prioriteit dienen te hebben.

Tijdens de controle van de jaarrekening hebben een veelheid aan onderwerpen tot de nodige afstemming en ook bevindingen geleid. Dit zag bijvoorbeeld toe op diverse balansposten zoals overlopende activa/passiva en voorzieningen, maar ook op toelichtingen zoals de WNT en de SiSa-bijlage. Door de uitloop van de controle en het moeten verplaatsen van de controle hebben wij werkzaamheden binnen teamleden moeten overdragen alsmede ook collega's van andere teams moeten inzetten. Het moeten overdragen van werkzaamheden leidt tot inefficiënties in de uitvoering van onze werkzaamheden.

Het is van belang dat gemeente Rhenen, ook gezien het moeizame controletraject 2022, maatregelen neemt om het afsluitproces te verbeteren. Bij de jaarrekeningcontrole 2023 is de gemeente Rhenen in belangrijke mate afhankelijk geweest van een externe partij die ze heeft ondersteund met de onderbouwing van de onderliggende documentatie van de jaarrekeningposten.

Richting de afronding van de controle hebben wij teruggekeken op het proces en wat zijn nu belangrijkste zaken die Rhenen op kan pakken om volgend jaar wel tijdig klaar te zijn. Hierbij onderkennen wij de volgende punten:

- 1) Processen en administratieve organisatie op orde hebben. Voorbeelden hiervan zijn:
 - a) Naleving van de aanbestedingsregels waarbij voor 19 aanbestedingen is geconcludeerd dat er niet is voldaan aan de Europese aanbestedingsregels.
 - b) Inkopen en het aantonen van de prestatielevering alsmede het verantwoorden van de lasten in de juiste periode.
 - c) Inkopen het groot aantal correctieboekingen dat gemaakt is. Elke correctie kost de organisatie extra tijd.
 - d) Verplichtingen die ten onrechte worden opgenomen of in het afsluitproces dubbel zijn geboekt.
 - e) Complexe verslaggevingsvraagstukken aan de voorkant onderkennen en toereikend uitwerken en zichtbaar toetsen aan de verwerkingswijze zoals voorgeschreven in het BBV.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Onze belangrijkste conclusies (3/3)

Proces van de controle (vervolg)

- 2) De jaarrekening is de verantwoordelijkheid van de gehele organisatie en niet alleen van Financien. De rest van de organisatie is mede verantwoordelijk dat de benodigde controle informatie tijdig en navolgbaar beschikbaar is. Dit moet er aan bijdragen dat er in het afsluitproces van de gemeente zelf er minder correcties worden geconstateerd alsmede dat deze correcties al in de controle versie van de jaarrekening zijn verwerkt.
- 3) Voldoende capaciteit op financiën. Wij constateren, mogelijk door de uitloop, dat de afwikkeling van de controle en de beantwoording van de vragen veelal door 1 persoon gedaan wordt.

Wij gaan met de organisatie alsmede met onze opdrachtgever de raad evalueren op welke wijze voor zowel ons als de organisatie de controle efficiënter kan worden uitgevoerd. Belangrijk aandachtspunt is om bij aanvang van de controle te kunnen beschikken over een volledig controledossier. Ten aanzien van de controledocumentatie is het van belang dat deze navolgbaar is alsmede dat de specificaties voldoende zijn onderbouwd met onderliggende brondocumentatie.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Kernpunten van onze jaarrekeningcontrole (1/3)

Grondexploitaties

Door uw gemeente is de exploitatieberekening van de grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening 2023 geactualiseerd. Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten aanvaardbaar zijn.

De waarde van de bouwgronden in exploitatie is € 389.000.

Het verloop van de bouwgronden in exploitatie is als volgt:

Verloopoverzicht bouwgronden in exploitatie	Bedrag * €1.000
Boekwaarde per 1 januari 2023	€ 271
Vermeerderingen	€ 100
Verminderingen	€ 0
Boekwaarde voor resultaat	€ 371
Winstneming	€ 17
Boekwaarde per 31 december 2023	€ 389
Verliesvoorziening	€ 0
Stand per 31 december 2023	€ 389

Een nadere specificatie van de boekwaarde is opgenomen in paragraaf 4.3.

Onze conclusie is dat de schattingen door het college bij de actualisatie van de exploitatieberekening en daarmee ook met de uitkomsten van deze actualisatie aanvaardbaar zijn. In hoofdstuk 4 gaan wij nader in op de controle alsmede de uitkomsten daarvan inzake de grondexploitaties.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Kernpunten van onze jaarrekeningcontrole (2/3)

Voorzieningen

Bij het opstellen van de jaarrekening moet het college belangrijke schattingen, beoordelingen en aannames toepassen en toelichten. Wij hebben de belangrijkste schattingen, beoordelingen en aannames van het college beoordeeld en zijn tot de conclusie gekomen dat deze zijn gebaseerd op passende bewijsstukken en gebaseerd zijn op gebalanceerde overwegingen.

Sociaal domein

Voor de kosten voor Jeugdhulp en WMO steunt u niet alleen meer op de controleverklaring en financiële productieverantwoordingen van zorgaanbieders, maar baseert u zich ook op de beheersmaatregelen die in uw eigen procesgang de waarborg bieden dat de juiste zorgprestaties conform de gemaakte afspraken zijn verleend. Op basis daarvan resteren in onze controle geen onzekerheden.

Rechtmatigheidsverantwoording

In de jaarrekening 2023 neemt het college voor het eerst een rechtmatigheidsverantwoording op. Deze rechtmatigheidsverantwoording ziet toe op het begrotings-, het voorwaarden- en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium.

Ten aanzien van het voorwaardencriterium dient uw organisatie te voldoen aan de EU-aanbestedingsregels zoals opgenomen in uw normenkader. De verbijzonderde interne controle (VIC) heeft vastgesteld dat sprake is van onrechtmatigheden ten aanzien van de EU-aanbestedingsregels. Bij 19 leveranciers is vastgesteld dat de inkoop niet voldoet aan de gestelde voorwaarde.

In de rechtmatigheidsverantwoording heeft u een onrechtmatigheid ten aanzien van de aanbestedingsregels opgenomen van in totaal € 1,9 miljoen. Het gaat hier om de bestedingen 2023. Dit betekent dat als de gemeente geen maatregelen neemt voor 2024 er wederom een aanzienlijk bedrag onrechtmatig zal zijn.

Vanuit onze werkzaamheden voor de rechtmatigheidsverantwoording is één aanvullende aanbestedingsfout meegenomen in de verantwoording. Deze is verwerkt in bovenstaande uitkomst. De opgenomen toelichting van het college voldoet. Verder achten we de werkzaamheden van het college toereikend om tot een oordeel te komen.

Inkopen prestatielevering en afgrenzing

Naar aanleiding van de controle van de inkopen hebben wij verschillende bevindingen ten aanzien van de prestatielevering. Deze bevindingen leiden tot een onzekerheid van € 492.000. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat kosten 2024 aan 2023 zijn toegerekend. Dit leidt tot een fout van € 334.000.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Kernpunten van onze jaarrekeningcontrole (3/3)

Single Information Single Audit (SiSa)

In de jaarrekening wordt verantwoording afgelegd voor ontvangen specifieke uitkeringen en gerelateerde bestedingen door middel van de SiSa-bijlage. Het Rijk en provincies maken in toenemende mate gebruik van deze specifieke uitkeringen. Ook in 2023 is het aantal regelingen toegenomen. Het afzonderlijk verantwoorden van deze specifieke regelingen zorgt voor de ambtelijke medewerkers voor een verzwaring van de administratieve lasten en voor een verhoging van onze controlekosten. De controledruk neemt zowel voor de ambtelijke organisatie als voor ons als accountant toe.

Onze verwachting is dat het aantal regelingen in de komende jaren verder zal toenemen.

Frauderisicoanalyse

De gemeente Rhenen heeft met behulp van een externe partij een frauderisico opgesteld. Hiermee is een goede eerste stap gezet. Het is nu van belang dat dit document periodiek wordt geactualiseerd op basis van input en gesprekken binnen de organisatie. Daarnaast adviseren wij dat voor de onderkende verhoogde risico's maatregelen worden genomen om deze risico's terug te dringen.

Wij adviseren u verder in de paragraaf bedrijfsvoering in het jaarverslag, een tekstuele toelichting op te nemen inzake frauderisico's.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

2. Jaarrekening

Jaarrekening – Rechtmatigheidsverantwoording (1/6)

Definitie rechtmatigheid

Het juridische begrip rechtmatigheid heeft betrekking op alle geldende wet- en regelgeving. Rechtmatigheid is het handelen in overeenstemming met de wet- en regelgeving. Het begrip rechtmatigheid in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording is een minder omvattend begrip. Hierbij bestaat er een duidelijke relatie met het financieel beheer. Er moet immers worden verantwoord dat baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Het gaat om de financiële beheersingshandelingen.

Verantwoordings- en rapportagegrens

De verantwoordingsgrens valt binnen een bandbreedte van 0% en 3% van de totale lasten van de gemeente, inclusief toevoegingen aan de reserves. Voor zowel de fouten als voor onduidelijkheden afzonderlijk geldt hetzelfde percentage, waarbij fouten en onduidelijkheden niet bij elkaar opgeteld worden.

We hebben vastgesteld dat in de financiële verordening de verantwoordingsgrens is opgenomen ter hoogte van 1%. In de financiële verordening heeft u verder een rapportagegrens opgenomen van € 75.000. Het besluit accountantscontrole decentrale overheden hanteert een percentage van 1% voor fouten, waardoor uw verantwoording gelijke zekerheid als onze accountantscontrole verschaft.

Normen en toetsingskader

Het normenkader voor de rechtmatigheidsverantwoording betreft uw inventarisatie van de voor de verantwoording relevante regelgeving.

Het normenkader heeft u geactualiseerd op basis van wijzigingen in wet- en regelgeving en is vastgesteld op 6 februari 2024. Uw inventarisatie van regelgeving bestaat uit externe en interne regelgeving. We constateren dat u de actualisatie nauwkeurig heeft uit gevoerd en het normenkader aansluit op de geldende externe en interne regelgeving.

Het operationaliseren van het normenkader is een taak van het college en wordt vastgelegd in een toetsingskader. In het toetsingskader is per wet/regeling/verordening vastgelegd welke artikelen relevant zijn voor de toetsing.

Uw organisatie heeft een toetsingskader vastgesteld waardoor de operationalisatie van het normenkader inzichtelijk is voor de raad.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening - Rechtmatigheidsverantwoording (2/6)

Begrotingscriterium

Bij de rechtmatigheidsverantwoording vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Financiële beheershandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium).

Uitgangspunt is het niveau waarop de gemeenteraad de budgetten in de begroting en bij investeringen geautoriseerd heeft. Dit in lijn met de door u vastgestelde financiële verordening. De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn op hoofdlijnen door de wetgever bepaald (artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet). De gemeenteraad heeft deze normen nader ingevuld en geconcretiseerd in de financiële verordening.

Uw raad heeft het begrotingscriterium geconcretiseerd door de volgende criteria:

- Uitgangspunt is dat iedere afwijking van de begroting als onrechtmatig wordt beschouwd. Afwijkingen worden als acceptabel aangemerkt in de volgende situaties:
 - Er is sprake van een overschrijding waarbij direct gerelateerde inkomsten de overschrijding compenseren.
 - Er is sprake van een overschrijding op een open-einde regeling.
 - De overschrijding is geautoriseerd door middel van de vaststelling van een tussentijdse rapportage of een ander raadsbesluit.

Dit houdt in dat de financiële beheersingshandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de juiste investering, het toereikend zijn van het begrotingsbedrag en het begrotingsjaar van belang zijn.

Als blijkt dat de gerealiseerde bedragen hoger zijn dan de, ook na de laatste begrotingswijziging, geraamde bedragen dan kan sprake zijn van onrechtmatige uitgaven (begrotingsonrechtmatigheid). Deze lasten zijn dan namelijk buiten het budgetrecht van de gemeenteraad tot stand gekomen.

In deze paragraaf gaan wij in op het begrotingscriterium en de verschillende onderwerpen die het begrotingscriterium raken.

De raad bepaalt zelf op welk niveau de budgetten in de begroting en investeringen worden geautoriseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening - Rechtmatigheidsverantwoording (3/6)

Begrotingsrechtmatigheid - programma's

In het kader van begrotingsrechtmatigheid wordt onderscheid gemaakt naar bruto afwijkingen en formeel onrechtmatige afwijkingen. De bruto afwijkingen vloeien hoofdzakelijk voort uit overschrijding van lasten en baten en overschrijding van baten ten opzichte van de begroting.

De weging van het rechtmatigheidsoordeel vindt plaats op basis van de bruto afwijkingen zonder rekening te houden met de nadere 'spelregels' die met de gemeenteraad in de financiële verordening zijn afgesproken, anders dan het begrip 'tijdig'.

x € 1.000	Bruto afwijking	Geaccepteerd	Formeel onrechtmatig
Overschrijding van de lasten	€ 1.243	-	€ 1.243
Overschrijding investeringsbudgetten (kredieten)	€ 232	-	€ 232
Ongeautoriseerde reservemutaties	-	-	-
Overschrijding van baten en/of overschrijding van lasten en baten die niet tijdig tot een begrotingswijziging hebben geleid of te laat aan de raad zijn gemeld	€ 3.442	-	€ 3.442
Totaal begrotingscriterium	€ 4.917	-	€ 4.917

De gemeente heeft het begrip 'tijdig' niet expliciet gedefinieerd in de financiële verordening. Wij begrijpen van de organisatie dat het melden van overschrijdingen van de lasten en onder- en overschrijdingen van de baten tijdig is indien dit bij de jaarstukken aan de raad wordt voorgelegd. Wij adviseren u het begrip 'tijdig' nader te definiëren in de financiële verordening 2024.

Uit de werkzaamheden uitgevoerd door ons om de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording te toetsen zijn we niet tot een ander oordeel gekomen dan het college. De afweging heeft het college uitgevoerd in lijn met de criteria vastgesteld in de financiële verordening.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening - Rechtmatigheidsverantwoording (4/6)

Misbruik en Oneigenlijk (M&O) gebruik criterium

De rechtmatigheidseis betreft ook de toetsing op juistheid en volledigheid van de gegevens, die door de belanghebbenden zijn verstrekt om het voldoen aan voorwaarden aan te tonen. Dit ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving (M&O-criterium).

Om misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsmiddelen te voorkomen, zijn functionerende beheersmaatregelen nodig. Het gaat er bij het M&O-criterium om dat in de organisatie effectieve maatregelen zijn getroffen om misbruik te voorkomen, dan wel op te sporen, en dat vigerende wet- en regelgeving duidelijk is, aangepast is aan actuele omstandigheden en te handhaven is. Om dit te bewerkstelligen is een mix van maatregelen nodig.

Uw organisatie heeft de frauderisicoanalyse ook aandacht besteed aan het M&O-beleid. U geeft hierbij aan dat u voornemens bent om een specifiek M&O beleid op te stellen. Wij onderschrijven dit voornemen.

Wij adviseren u om in dit specifiek op te stellen M&O beleid algemene uitgangspunten en de filosofie van de organisatie met betrekking tot het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik mee te nemen. Deze monden uit in de keuzes die de organisatie ter zake maakt. De uitwerking daarvan in (een mix van) concrete beheersmaatregelen moet geïntegreerd zijn in de administratieve organisatie/interne controle van de organisatie. Ook adviseren wij u om specifiek beleid op te stellen met betrekking tot de Wet Inburgering 2021, zoals ook benoemd in de vereisten vanuit de Nota verwachting accountantscontrole SiSa.

We hebben uw werkzaamheden vanuit de verbijzonderde interne controle (VIC) met betrekking tot het M&O criterium beoordeeld. We constateren dat de uitgevoerde werkzaamheden toereikend zijn om tot een oordeel te komen voor de rechtmatigheidsverantwoording. U heeft effectieve M&O maatregelen waarbij geen rechtmatigheidsafwijkingen en/of onduidelijkheden geconstateerd zijn die consequenties hebben voor het getrouwe beeld van de jaarrekening.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening - Rechtmatigheidsverantwoording (5/6)

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van de financiële beheersingshandelingen. De eisen/voorwaarden zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

In de hierna volgende paragrafen worden de voorwaarden met de hoogste impact / risico binnen de jaarrekening nader toegelicht.

Voorwaardencriterium - Aanbestedingswet

De regels over aanbesteden staan in de Aanbestedingswet 2012 en het Aanbestedingsbesluit. Om de rechtmatigheid van de aanbestedingen vast te stellen heeft u een analyse uitgevoerd op de verstrekte inkoopopdrachten over een periode van vier jaar. In de analyse heeft u beoordeeld of de opdrachten tijdig zijn aanbesteed. Voor de aanbestede opdrachten is beoordeeld of de realisatie van de inkoopopdracht aansluit op de aanbesteding. Ten aanzien van het onderliggende proces van toetsing hebben wij geconstateerd dat de toetsing vooral heeft plaatsgevonden aan het eind van het jaar en ten behoeve van de accountantscontrole.

Ten opzichte van voorgaand jaar heeft de gemeente kwalitatief een goede stap gezet in het opstellen van de spendanalyse. Doordat gekozen is voor het model van beter aanbesteden is een goed navolgbare spendanalyse tot stand gekomen.

Nu een adequate spendanalyse is opgesteld is het zaak dat de gemeente grip krijgt op het aanbestedingsproces en maatregelen neemt om bevindingen naar de toekomst toe te voorkomen. Voor de huidige bevindingen is het zaak dat de gemeente een keuze maakt hoe hier opvolging aan te geven. Dit met als doel het aantal en de omvang van de fout te doen afnemen.

Er zijn 19 afwijkingen van de Europese aanbestedingsrichtlijnen geconstateerd ter grootte van in totaal € 1,9 miljoen. Dit bedrag aan onrechtmatigheden is meegenomen in de door het college opgestelde rechtmatigheidsverantwoording ten behoeve van het boekjaar 2023.

Het eigen inkoopbeleid van Rhenen is geen onderdeel van het normenkader. Hierdoor legt het college in de rechtmatigheidsverantwoording hier geen verantwoording over af. Dit betekent dat wij vanuit de opdracht tot controle van de jaarrekening hier geen werkzaamheden voor hebben verricht.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening - Rechtmatigheidsverantwoording (6/6)

Voorwaarde criterium - Juistheid kosten zorgaanbieders

De gemeenten ontvangen facturen van zorgaanbieders voor de levering van zorg aan burgers vanuit maatschappelijke ondersteuning en jeugdzorg. De gemeenten kunnen niet altijd vaststellen:

- Of er niet te veel of een andere soort zorg is gefactureerd dan is toegekend door de gemeente.
- Dat de prestaties (geleverde zorg) op de factuur feitelijk ook zijn geleverd.
- Of de kosten en verplichtingen volledig zijn.

Om de rechtmatigheid van de lasten vast te stellen heeft de verbijzonderde interne controle werkzaamheden uitgevoerd om de rechtmatigheid van de transacties vast te stellen. De belangrijkste werkzaamheden daarbij zijn:

- Aansluiting van lasten op de productieverantwoordingen.
- Vaststellen wat het oordeel en controleprotocol is van de ontvangen controleverklaring bij de productieverantwoording en welke impact dat heeft op de betrouwbaarheid van de productieverantwoording.

Dit betreffen aspecten die samen vallen met getrouwe beeld en daardoor niet doorwerken naar de rechtmatigheidsverantwoording.

Voorwaarde criterium - Wet Fido, schatkistbankieren, Ufdo en Ruddo

De Wet financiering decentrale overheden (Fido) en onderliggende regelingen in de vorm van Regeling schatkistbankieren decentrale overheden, Uitvoeringsregel financiering decentrale overheden (Ufdo) en Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo), bevatten regels die de risico's voor gemeenten moeten beperken bij lenen en beleggen. Aan deze overtredingen van de Wet fido zijn in veel gevallen geen (directe) financiële gevolgen verbonden. Uit de werkzaamheden van de verbijzonderde interne controle (VIC) blijken geen bevindingen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening – Grondexploitaties (1/2)

Ontwikkeling risicoprofiel

Het geraamde eindresultaat van de grondexploitaties is met € 120.000 naar boven bijgesteld. Deze bijstelling komt voort door verhoging van de verwachte nog te realiseren opbrengsten. De boekwaarde is toegenomen met € 118.000 waardoor op de balans een boekwaarde per 31 december 2023 is opgenomen van € 389.000. De mutatie wordt voornamelijk veroorzaakt door de plankosten van € 91.000.

Als achtervang voor project specifieke risico's is de algemene reserve vrij besteedbaar aanwezig, waarmee de risico's in voldoende mate worden ondervangen.

Ontwikkeling grondexploitatie

De huidige status van de grondexploitatie is dat deze in feite 'on hold' staat. De gemeente is in overleg is om met grondeigenaren tot een anterieure overeenkomst te komen. Indien de gemeente daadwerkelijk een anterieure overeenkomst afsluit, betekent dit dat (dit deel van) de grondexploitatie van actief naar facilitair gaat, wat tot een andere verwerking in de balans van de jaarrekening leidt.

Tussentijdse winstnemingen

Het BBV schrijft voor dat winst bij grondexploitaties tussentijds genomen dient te worden op basis van de Percentage-of-Completion (POC) methode. In 2023 is zichtbaar dat € 17.000 aan winst is verantwoord.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Gehanteerde parameters

De gemeente heeft evenals in voorgaande jaren een exploitatieopzet opgesteld die inzicht geeft in de nog te maken kosten en te realiseren opbrengsten.

Wij hebben de parameters en uitgangspunten van de grondexploitatie gecontroleerd. De volgende parameters zijn hierbij door de gemeente gehanteerd:

- De indexatie van de kosten is gebaseerd op BouwkostenKompas. De indexatie van de kosten is ingeschat op 3% voor de jaren 2024 en 2025 en voor de jaren vanaf 2026 e.v. op 2%.
- De opbrengsten zijn bepaald op basis van residuele grondwaarde berekeningen. Voor 2024 is geen indexatie van de opbrengsten ingerekend en voor de jaren 2025 en 2026 is rekening gehouden met een indexatie van 2%. De rente is vastgesteld op 1,57% wat past binnen de bandbreedte van de verslaggevingsgrondslagen ten opzichte van de werkelijk gewogen rente.

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden zijn we tot de conclusie gekomen dat de exploitatieopzet is gebaseerd op valide uitgangspunten. De uitgangspunten en veronderstellingen zijn met name bepaald op basis van ervaringscijfers vanuit referentieprojecten, besteksramingen /aanbestedingen en inzichten van medewerkers binnen de eigen organisatie en ramingen van externe adviseurs. Aandachtspunt is het toereikend onderbouwen van de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de nog te maken kosten in de grondexploitatie. Wij hebben vastgesteld dat de parameters en uitgangspunten voor de grondexploitatie evenwichtig zijn bepaald.

Gezien de externe factoren die significante invloed kunnen hebben op de waardering van projecten, zoals bijvoorbeeld inflatie en ontwikkelingen op de hypotheekmarkt, adviseren wij u periodiek externe expertise in te blijven zetten om de gehanteerde aannames en veronderstellingen te valideren.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening – Schattingen

Algemeen

Bij het opstellen van de jaarrekening moet het college belangrijke boekhoudkundige schattingen beoordelingen en aannames toepassen en toelichten. Wij hebben de belangrijkste schattingen, beoordelingen en aannames van het college beoordeeld en zijn tot de conclusie gekomen dat deze zijn gebaseerd op passende bewijsstukken en goed uitgebalanceerde overwegingen. Onderstaande tabel bevat een overzicht van onze bevindingen met betrekking tot die schattingen en oordelen.

Belangrijk schattingen	Mate van Subjectiviteit	Onze beoordeling		Toelichting
		2022	2023	
Waardering van grond en gebouwen inclusief afschrijvingen	Gemiddeld			De afschrijvingstermijnen zijn vergelijkbaar met voorgaand jaar en de termijnen die wij bij andere gemeenten zien. Er zijn geen indicaties dat de afschrijvingstermijnen niet zijn afgestemd op de economische levensduur van de activa.
Waardering grondexploitatie	Hoog			De grondexploitatie wordt jaarlijks geactualiseerd en op een consistente wijze gewaardeerd. Aan de exploitatieopzet liggen berekeningen en onderbouwingen ten grondslag waarbij op een conservatieve wijze wordt rekening gehouden met toekomstige kosten en opbrengsten. Wij kunnen ons vinden in de wijze waarop de waardering van de grondexploitatie is bepaald.
Voorzieningen	Gemiddeld			De saldi in de voorzieningen worden jaarlijks geactualiseerd en op een consistente wijze berekend. Aan de voorzieningen liggen toereikende berekeningen en onderbouwingen ten grondslag.
Waardering van deelnemingen en uitzettingen (Financiële Vaste Activa)	Gemiddeld			Er zijn geen indicaties dat een afwaardering van de boekwaarde van een deelneming of uitzetting noodzakelijk is.
Waardering debiteuren	Gemiddeld			Minimaal jaarlijks wordt de voorziening voor dubieuze debiteuren geactualiseerd. Wij kunnen ons vinden in de wijze waarop de voorziening voor de diverse soorten vorderingen bepaald is.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

= controleverschil

= Optimistisch

= Evenwichtig

= Voorzichtig

Jaarrekening – Sociaal Domein

Algemeen

Het college is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening, maar voor het sociaal domein is sprake van afhankelijkheid van andere partijen. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) voert voor de PGB's het proces betaling aan cliënt uit en zorgaanbieders leveren productieverantwoordingen aan voor in het boekjaar geleverde zorg. Om verantwoording af te kunnen leggen over de lasten die samenhangen met het sociaal domein, is de gemeente daarom afhankelijk van het verkrijgen van betrouwbare verantwoordingsinformatie van andere partijen.

Productie- verantwoordingen

Uw gemeente heeft voor de financiële verantwoording van de Jeugdzorg en WMO een aansluiting gemaakt tussen de financiële administratie en zorgadministratie op basis van het berichtenverkeer. Tot slot is er aansluiting gezocht met de ontvangen productieverantwoordingen van de zorgleveranciers.

De productieverantwoordingen worden voorzien van een controleverklaring. Op het moment dat de controleverklaring een goedkeurend oordeel heeft, hebben wij voldoende zekerheid over de getrouwheid van deze kosten WMO en Jeugdzorg inclusief prestatieverklaring.

	Jeugdhulp	WMO	Totaal
Lasten 2023	€ 5.775.000	€ 3.301.000	€ 9.076.000
Besteding <u>met</u> productieverantwoording en goedkeurende controleverklaring	€ 4.845.000	€ 2.629.000	€ 7.474.000
Besteding <u>zonder</u> productieverantwoording en goedkeurende controleverklaring	€ 930.000	€ 672.000	€ 1.602.000

Voor de bestedingen zonder productieverantwoording en goedkeurende controleverklaring heeft de gemeente verbijzonderde interne controle werkzaamheden uitgevoerd om de nauwkeurigheid van de lasten vast te stellen. We constateren dat cliënten van WMO en Jeugd zijn gebeld om prestatielevering vast te stellen. Op basis hiervan is voor de bestedingen zonder productieverantwoording en goedkeurende controleverklaring door de gemeente voldoende zekerheid verkregen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening – Nadere toelichting

Wijziging in overige wet- en regelgeving

In de jaarrekening 2023 zijn geen stelsel- en/of schattingswijzigingen verwerkt.

Bevestiging van het college

De gemeente heeft de jaarrekening opgesteld volgens de verslaggevingsvereisten van het besluit begroting en verantwoording (BBV).

Reikwijdte van de controle

Wij hebben het college ter confirmatie een schriftelijke bevestiging gevraagd aangaande haar verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Er zijn geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers en het college de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad. Wel verschillen wij van mening met de gemeente ten aanzien van de hoogte van de geactiveerde kosten voor de vergunning. Wij zijn van mening dat deze (grotendeels) niet geactiveerd mogen worden. Terwijl de gemeente van mening is dat de kosten wel geactiveerd mogen worden. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een controleverschil.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Wij hebben de WNT-verantwoording gecontroleerd en vastgesteld dat deze, na doorgevoerde correcties, juist is verantwoord in de jaarrekening.

Wij wijzen u erop dat een wettelijke verplichting is om de jaarstukken openbaar te maken. Openbaarmaking kan gebeuren door het plaatsen van uw jaarstukken op uw website. Wij hebben geconstateerd dat uw jaarstukken over voorgaand jaar openbaar zijn gemaakt.

Binnen de WNT gelden specifieke regels voor de samenloop van uitvoerende topfuncties bij verschillende WNT-instellingen. In overeenstemming met het controleprotocol WNT hebben wij geen controlewerkzaamheden uitgevoerd op de naleving van deze anticumulatieregeling. Dit is net als in voorgaande jaren in de controleverklaring tot uitdrukking gebracht.

Proces Verbijzonderde Interne Controle (VIC)

De VIC heeft een belangrijke rol in de totstandkoming van de rechtmatigheidsverantwoording. Daarnaast voert de VIC een interne controleplan uit, gericht op de verschillende processen binnen de gemeente. De verbijzonderde interne controle is uitbesteed aan een externe partij wat betekent dat de benodigde kennis vooralsnog beperkt wordt opgebouwd binnen de gemeente Rhenen. We begrijpen dat dit een bewuste keuze is van de organisatie om de kwetsbaarheid van de organisatie te beperken. Aandachtspunten die wij onderkennen zijn de volgende:

- Zichtbare aansluiting tussen het scopingsbestand (wat is de omvang van een populatie/ post) en de uitgevoerde interne controle werkzaamheden.
- Het evalueren van de uitgevoerde werkzaamheden, het rapporteren over bevindingen en het trekken van conclusies over de uitgevoerde werkzaamheden.
- Het evalueren van de consequenties van bevindingen voor de uitgevoerde werkzaamheden.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Op afstand gezette taken

De gemeente Rhenen heeft de uitvoering van de sociale uitkeringen (gemeente Veenendaal) alsmede het opleggen en innen van gemeentelijke belastingen (gemeente Ede) uitbesteed. Ondanks de uitbesteding is en blijft gemeente Rhenen zelf verantwoordelijk om voldoende zekerheid te verkrijgen over zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid van deze transacties.

Wij concluderen dat de nu gemaakte afspraken met de uitvoerende gemeente hier onvoldoende in voorzien. Wij adviseren de gemeente om met beide uitvoeringsorganisaties in gesprek te gaan en nadere afspraken te maken. Doel van deze nadere afspraken is dat vanuit de uitvoeringsorganisatie een gecontroleerde verantwoording wordt verkregen die voldoende zekerheid (getrouwheid en rechtmatigheid) geeft over de baten en lasten die voort komen vanuit de uitvoeringsorganisatie.

Materiele vaste activa

De gemeente verricht een omvangrijke investering in een nieuw zwembad en sporthal. Hiervoor heeft de gemeente bij zichzelf een vergunning aangevraagd en de kosten van deze vergunning (€ 380.000) zijn geactiveerd. Het is toegestaan om de vervaardigingsprijs, bestaande uit grond- en hulpstoffen en overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend te activeren. In de vervaardigingsprijs kunnen daarnaast een redelijk deel van de indirecte kosten worden opgenomen en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief wordt gewerkt.

Het is niet toegestaan om interne winst te genereren op transacties. Door de wijze waarop de kosten van de vergunning worden berekend is dit wel gebeurd. Wij hebben geen nadere onderbouwing ontvangen wat de werkelijke kosten zijn waardoor wij het gehele geactiveerde bedrag als fout hebben aangemerkt.

De gemeente heeft een subsidie ontvangen voor een infrastructureel project. Ultimo 2023 heeft de gemeente de volledige subsidie in mindering gebracht op de investering. Hierdoor ontstaat er een negatieve investering doordat de subsidie groter is dan tot jaareinde gedane investeringen. Feitelijk heeft de gemeente de subsidie te vroeg verantwoord wat niet is toegestaan. Omvang van dit controleverschil bedraagt € 42.000.

Bij de controle op het bestaan van de activa, is de activa nog in bezit van de gemeente, hebben wij vastgesteld dat 1 kavel niet meer in bezit is van de gemeente omdat deze in 2018 is verkocht. Dit betekent dat deze kavel ten onrechte geactiveerd stond onder de materiele vaste activa. Impact hiervan is dat de materiele vaste activa € 924.000 te hoog is gewaardeerd.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat deze verkooptransactie een uitgestelde betaling bevat. Omdat de prestatie, levering van de kavel reeds heeft plaatsgevonden, had op dat moment ook de gehele bate verantwoord moeten worden. De bate die ultimo 2023 nog resteert bedraagt € 65.000. Wij adviseren de gemeente om middels een inventarisatie periodiek het bestaan van de activa vast te stellen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening – Nadere toelichting

Overlopende activa

Vanuit het BBV gelden er een aantal voorschriften op welke wijze posten/ transactie verwerkt dienen te worden alsmede welke toelichting er in de jaarrekening opgenomen dient te worden. Naar aanleiding van de uitgevoerde werkzaamheden hebben wij de volgende bevindingen:

- Er is sprake van balansverlenging/ -ophoging. Dit betekent dat er zowel een vordering als een schuld is verantwoord in de jaarrekening voor hetzelfde. Wij hebben dit bij de volgende posten vastgesteld:
 - Vooruitbetaalde kosten € 584.000. De facturen waren niet in het boekjaar betaald.
 - Een nog te ontvangen opbrengst van € 151.000 was ook als een nog te besteden bedrag opgenomen.
- Er werd niet voldaan de voorschriften van het BBV om de vorderingen onder de juiste voorgeschreven post te verantwoorden:
 - Vordering op het Rijk inzake schatkistbankieren was niet verantwoord als vordering op openbare lichamen. Omvang € 164.000
 - Nog te ontvangen opbrengsten/ vooruitbetaalde bedragen bevatte bedragen die betrekking hebben op een openbaar lichaam en derhalve ook als vordering op openbaar lichaam verantwoord dient te worden. Omvang € 590.000

Liquide middelen

Bij de controle is vastgesteld dat er één (slapende) bankrekening is waar 1 persoon toegang toe heeft. Dit betekent dat deze ene persoon ook de mogelijkheid heeft om zelfstandig transacties uit te voeren. Doordat deze persoon niet meer werkzaam is voor de gemeente heeft de gemeente momenteel geen toegang tot deze bankrekening. Zowel de omvang van het saldo als de transacties via deze bankrekening zijn zeer beperkt.

Het is van belang dat de gemeente waarborgt dat voor alle bankrekening / betalingen het 4-ogen principe wordt toegepast. Daarnaast wordt hiermee gewaarborgd dat de toegang tot de bankrekening mogelijk blijft ook bij onvoorziene omstandigheden.

Eigen vermogen

Bij de controle van het eigen vermogen hebben wij de volgende bevindingen geconstateerd:

- Gemeente heeft een aantal reserves waarmee de afschrijvingslasten (deels) worden gedekt. Het BBV schrijft voor dat dit gedurende de looptijd in een zelfde verhouding dient te gebeuren alsmede voor de gehele looptijd van het actief. De gemeente heeft vastgesteld dat hier momenteel niet aan wordt voldaan. Voor 2023 leidt dit niet tot een materiele fout. Wel adviseren wij de gemeente om de werkwijze conform het BBV toe te passen. Daarnaast leidt de huidige werkwijze er toe dat er in de toekomst onvoldoende of geen dekking meer is vanuit de reserve om de afschrijvingen af te dekken.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Voorzieningen

Naar aanleiding van de controle van de voorzieningen hebben wij de volgende bevindingen:

- De vrijval van zowel de voorziening wegen (€ 608.000) als de voorziening egalisatie lijkbezorging (€ 253.000) waren als onttrekking gepresenteerd i.p.v. vrijval.
- De gemeente maakt voor het groot onderhoud van gebouwen gebruik van een egalisatievoorziening. Tijdens de controle hebben we het volgende vastgesteld:
 - Afwijking tussen het onderhoudsplan en de daarin berekende voorziening en de daadwerkelijke voorziening in de jaarrekening dienen te worden geanalyseerd. Wij constateren dat voor 2023 2/3 van de geplande onderhoudswerkzaamheden naar voren is doorgeschoven. De gemeente dient na te gaan of zij alsmede de markt de capaciteit beschikbaarheid heeft om de werkzaamheden in 2024 alsnog uit te voeren. Daarnaast dient te worden vastgesteld wat de impact van de afwijking is voor de jaarrekening alsmede voor de toekomstige dotaties.
 - De onderhoudsvoorziening is berekend tot en met 2031. Aan het einde van deze periode is er nog altijd een omvangrijke voorziening. Het is van belang dat de gemeente vaststelt wat de benodigde voorziening aan het einde van de looptijd van het plan dient te zijn.
- Voor de afwikkeling van de verplichtingen jegens de exploitant van het MFC Rhenen was een voorziening gevormd. Bij de afwikkeling van de contractuele verplichtingen is gebleken dat de voorziening te laag is geweest wat heeft geleid tot een last, naast de reeds gevormde voorziening, van € 215.000 in 2023. In dit kader vragen wij de aandacht voor de volledigheid van de voorzieningen.

Overlopende passiva

Vanuit het BBV gelden er een aantal voorschriften op welke wijze posten/ transactie verwerkt dienen te worden alsmede welke toelichting er in de jaarrekening opgenomen dient te worden. Naar aanleiding van de uitgevoerde werkzaamheden hebben wij de volgende bevindingen:

- Vorderingen en schulden op verschillende partijen mogen niet worden gesaldeerd. Dit heeft geleid tot een verhoging van de schulden/ vorderingen met € 66.000.
- Sprake van balansverlenging van € 63.000 doordat een vooruitontvangen bedrag niet daadwerkelijk al in het boekjaar was ontvangen.
- Er werd niet voldaan de voorschriften van het BBV om de overlopende passiva onder de juiste voorgeschreven post te verantwoorden:
 - Vooruitontvangen maar nog niet bestede subsidies dienen als voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren verantwoord te worden.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening – Nadere toelichting

Niet uit de balans bijkende verplichtingen

De Commissie BBV heeft geadviseerd om een norm te hanteren voor welke niet uit de balans bijkende verplichtingen wel/ niet wordt toegelicht. Een voorbeeld van een passende norm is het toelichten van de overeenkomsten die Europees zijn aanbesteed.

Wij hebben vastgesteld dat gemeente Rhenen geen duidelijke norm heeft. Wij adviseren college en raad om duidelijke afspraken over wat de norm voor deze toelichting dient te zijn. Vervolgens is het zaak dat de administratie zo is ingericht dat deze informatie eenvoudig te achterhalen is.

Daarnaast is het van belang dat de gemeente alleen in rechte afdwingbare verplichtingen opneemt. Jaarlijks terugkomende kosten voor bijvoorbeeld WMO, jeugd alsmede verbonden partijen voldoen hier niet aan.

Verbonden partijen

Tijdens de controle hebben wij vastgesteld dat de gemeente voor verschillende partijen niet de juiste informatie heeft opgenomen in de paragraaf verbonden partijen. Daarnaast vragen wij de aandacht dat de gemeente er voor zorgt dat zij tijdig over de juiste informatie beschikt van de verbonden partijen ten einde de desbetreffende informatie in de jaarrekening te kunnen verwerken.

In de definitieve jaarrekening is de meest recente informatie van de verbonden partijen weergegeven.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Inkopen prestatielevering en prijs

De controle van de inkopen is gegevensgericht uitgevoerd. Vanuit deze controle zijn door de VIC verschillende bevindingen geconstateerd ten aanzien van de prestatielevering alsmede ten aanzien van het toerekenen van de kosten aan de juiste periode. Wij hebben deze bevindingen geëvalueerd en geëxtrapoleerd naar de gehele massa. Het evalueren van de bevindingen vanuit de VIC en vervolgens extrapoleren van de bevindingen is een complex en tijdrovende exercitie geweest.

Veel van de bevindingen van de VIC kunnen wij onderschrijven en net als hun vragen wij de aandacht om de onderbouwing van de uitgevoerde controles in het proces beter (zichtbaarder) te onderbouwen. In dit kader verwijzen wij ook naar de bevindingen in de managementletter waarin wij de aandacht vragen voor het opstellen van beleid om de prestatielevering vast te stellen.

De uitkomst van deze evaluatie en extrapolatie heeft geleid tot de volgende bevindingen:

- Inkopen < € 10k 2 facturen niet aan juiste periode toegerekend. Betreft kosten 2024 die aan 2023 zijn toegerekend. Omvang van de fout na extrapolatie is € 251.652.
- Inkopen > € 10k 1 factuur niet aan juiste periode toegerekend. Betreft kosten 2024 die aan 2023 zijn toegerekend. Omvang van de fout na extrapolatie is € 82.060.
- Inkopen > € 10k 3 facturen onvoldoende zekerheid kunnen verkrijgen over de prestatielevering. Omvang van de onzekerheid na extrapolatie is € 492.363.

Ook ten aanzien van de onderbouwing van de prijzen is het lastig geweest om vast te stellen of deze op een marktconforme wijze tot stand zijn gekomen omdat de afspraken niet altijd schriftelijk zijn vastgelegd. Wij adviseren de prijzen altijd schriftelijk vast te leggen om discussie achteraf te voorkomen.

Voor komend jaar vragen wij de aandacht van de organisatie om de steekproeven op homogene (zelfde soort facturen) massa te bepalen en de werkzaamheden met voldoende diepgang uit te voeren inclusief analyse, evaluatie en extrapolatie van de geconstateerde bevindingen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

3. Jaarverslag

Jaarverslag – Kwaliteit toelichting

Jaarverslag voldoet aan eisen BBV

In het BBV zijn diverse eisen opgenomen voor de vorm en inhoud van het jaarverslag. Wij hebben vastgesteld dat uw jaarverslag voldoet aan de eisen die het BBV hieraan stelt. Het afgelopen jaar is hierin een kwaliteitsslag gemaakt. Het is van belang dat deze kwaliteitsslag ook in de andere P&C producten alsmede in de jaarrekening wordt voortgezet.

Kwaliteit paragrafen

In het BBV zijn diverse eisen opgenomen voor de mate van toelichting in de paragrafen. Wij hebben vastgesteld dat de toelichting in de paragrafen voldoet aan de vereisten vanuit het BBV.

Verenigbaarheid jaarrekening en jaarverslag

Wij zijn verplicht vast te stellen of wij op grond van de tijdens de controle verkregen informatie onjuistheden of tegenstrijdigheden hebben geconstateerd tussen de jaarrekening en het jaarverslag die gebruikers van de jaarstukken zouden kunnen beïnvloeden. Dit is naar onze mening niet het geval.

Informatiewaarde

We hebben de informatiewaarde van uw jaarrekening gebaseerd op de inzichtelijkheid, concreetheid en kwaliteit van de analyses vanuit perspectief van de gemeenteraad. De inzichtelijkheid is toereikend en geeft de gebruiker voldoende inzicht in de ontwikkelingen, gerealiseerde prestaties en de oorzaken van de afwijkingen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarverslag – Kengetallen

Relatie tussen kengetallen

De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden gezien. Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden verkregen van de financiële positie van uw organisatie. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van uw financiële positie.

Weerstandsvermogen

De analyse van de weerstandsratio en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol is vastgesteld of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat.

In de paragraaf weerstandsvermogen heeft het college een overzicht opgenomen van de weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen bedraagt volgens deze paragraaf € 27,1 miljoen (2022: € 27 miljoen).

In de paragraaf weerstandsvermogen zijn de relevante risico's benoemd. Uw organisatie heeft op basis van interne berekeningen het totale bedrag aan gewogen risico's waaraan de organisatie is blootgesteld bepaald op € 8,7 miljoen (2022: € 6,6 miljoen). In de bijbehorende programmaverantwoording in de paragraaf weerstandsvermogen is een specificatie van de top 10 risico's opgenomen.

Solvabiliteit

Het solvabiliteitsratio bedraagt ultimo 2023 33% (2022: 33%). Voor de solvabiliteit geldt dat hoe hoger dit percentage is, hoe beter uw organisatie in staat is om haar verplichtingen op lange termijn te voldoen.

De netto schuldquote bedraagt 59% (2022: 57%). De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van uw organisatie ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

De solvabiliteit is ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar en de netto schuldquote laat een positieve ontwikkeling zien.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarverslag - Kengetallen (3/3)

Ratio grondexploitatie

Voor de ratio grondexploitatie geldt dat hoe lager deze is, des te minder risico's de gemeente loopt. De ratio grondexploitatie 0,6% van uw gemeente is gestegen ten opzichte van voorgaand jaar 0,1% door de gerealiseerde voortgang van uw grondexploitatie. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de gerealiseerde kosten in het jaar 2023 van € 0,1 miljoen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie van uw organisatie is het van belang te beoordelen of de structurele baten en lasten in verhouding tot elkaar zijn. Een positief kengetal betekent dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten en uw organisatie daardoor incidentele kosten kan permitteren.

Wel merken wij op dat uw structurele exploitatieruimte afneemt en vragen hiervoor uw aandacht.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

4. Significante risico's

Jaarrekening – Significante risico's

In onze controleaanpak hebben wij een aantal significante risico's onderkend voor de controle van de jaarrekening van uw gemeente. Hieronder gaan wij nader in op deze significante risico's en zetten wij in hoofdlijnen uiteen welke werkzaamheden wij hebben verricht om deze significante risico's te mitigeren.

Omschrijving risico	Aanpak management	Eigen controlewerkzaamheden
Het significante risico voor de waardering van de grondexploitatie	Gegeven de aard van het risico waarbij interne beheersing wordt doorbroken kan dit risico niet worden gemitigeerd door middel van interne beheersing.	Wij hebben dit risico kunnen mitigeren door gegevensgerichte detailcontroles uit te voeren, op de nog te maken kosten & opbrengsten, indexatie van schatting en fasering van de grondexploitatie. Uit onze werkzaamheden zijn geen bevindingen naar voren gekomen.

Omschrijving risico	Aanpak management	Eigen controlewerkzaamheden
Het frauderisico op onrechtmatige betalingen komt voort vanuit een bevinding zoals ook opgenomen in de managementletter 2023: - Er is geen zichtbare verificatie van het gewijzigde bankrekeningnummer bij de leverancier. - Er is geen zichtbare controle op het batch- en hash total van de betaallijst.	Gegeven de aard van het risico, waarbij interne beheersing wordt doorbroken, kan dit risico niet worden gemitigeerd door middel van interne beheersing.	Wij hebben dit risico kunnen mitigeren door gegevensgerichte detailcontroles uit te voeren, waaronder de aansluiting van het bankrekeningnummer van inkoopfacturen en subsidieverstrekingen met de daadwerkelijke betaling en een analyse op dubbele bankrekeningnummers bij dezelfde crediteuren. Uit onze werkzaamheden zijn geen indicaties voor frauduleuze betalingen naar voren gekomen.

	Inleiding
	Samenvatting
	Jaarrekening
	Jaarverslag
	Significante risico's
	Interne beheersing
	Externe ontwikkelingen
	Bijlagen

Jaarrekening – Significante risico's

Omschrijving risico

Het management bevindt zich in een positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersing te doorbreken die anderszins effectief lijkt te werken. Het risico is verondersteld in alle entiteiten aanwezig.

Wij hebben dit risico specifiek onderkend ten aanzien van de waardering van de grondexploitatie. Risicorichting is dat de waardering te hoog is.

Daarnaast hebben wij dit risico onderkend ten aanzien van de memoriaalboekingen die worden gemaakt in het afsluitingsproces.

Aanpak management

Gegeven de aard van het risico waarbij interne beheersing wordt doorbroken kan dit risico niet worden gemitigeerd door middel van interne beheersing.

Eigen controlewerkzaamheden

Het doorbreken van beheersingsmaatregelen door het management is op basis van de controlestandaarden altijd een significant risico. Interne beheersingsmaatregelen, ongeacht hoe goed in opzet en bestaan, kunnen risico's van materiële onjuistheden in de jaarrekening slechts beperken, en niet volledig mitigeren, wegens de inherente beperkingen van interne beheersmaatregelen.

Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten en het maken van schattingen.

Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Deze werkzaamheden omvatten onder meer inspectie van informatie uit brondocumenten. Wij hebben geen significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening geïdentificeerd.

Tevens hebben wij specifieke controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van belangrijke schattingen van het college. Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het college.

Omschrijving risico

Het risico op inkopen waar geen prestatie tegenover staat komt voort vanuit een bevinding zoals ook opgenomen in de managementletter 2023:

- Er is geen vier-ogen principe ingeregeld voor de autorisatie van facturen < € 10.000.

Aanpak management

Gegeven de aard van het risico, waarbij interne beheersing wordt doorbroken, kan dit risico niet worden gemitigeerd door middel van interne beheersing.

Eigen controlewerkzaamheden

Wij hebben dit risico kunnen mitigeren door gegevensgerichte detailcontroles uit te voeren op de inkopen < € 10.000 voor het jaar 2023.

Uit onze werkzaamheden zijn bevindingen naar voren gekomen. Zie hiervoor slide 25 inzake Inkopen prestatielevering en prijs.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Jaarrekening – Verantwoordelijkheden m.b.t. fraude

Uw verantwoordelijkheid

- De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij de gemeenteraad en het college. Deze verantwoordelijkheid betreft ook het opzetten en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële rapportage, de werking van de bedrijfsvoering en naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.
- Het uitvoeren, vastleggen en actualiseren van de frauderisicoanalyse als geïntegreerd onderdeel van de bij uw gemeente in gebruik zijnde interne beheersing, een evaluatie van de mogelijke impact en waarschijnlijkheid van frauderisico's en de ondernomen acties om frauderisico's te beperken, inclusief de risico's van omkoping, corruptie en frauderisico's met betrekking tot cybersecurity.
- Het waarborgen dat de cultuur en de omgeving van uw organisatie integer zijn en ethisch gedrag bevorderen.
- Het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van de gemeenteraad en het college wordt gebracht; en
- Daarnaast is de gemeenteraad verantwoordelijk voor het monitoren van het risico op managementfraude, voor het bepalen of de interne beheersmaatregelen voldoende zijn om frauderisico's te identificeren, voor de beoordeling van de competentie en integriteit van zichzelf en van het college en voor het versterken van een cultuur van integriteit en ethisch gedrag.

Onze verantwoordelijkheid

- Wij hebben een fraudediscussie gevoerd en bevestigingen verkregen van de gemeenteraad, het college en anderen binnen de entiteit ten aanzien van de interne beheersing, risico-inschattingen (inclusief de processen om de risico's op fraude in de entiteit te identificeren en erop in te spelen), en eventuele kennis met betrekking tot fraude of vermoede fraude.
- Verder hebben wij het college verzocht om informatie die het eventueel aan zijn werknemers heeft meegedeeld over haar visie op bedrijfspraktijken en ethisch gedrag.
- Daarnaast hebben wij inzicht verkregen in de wijze waarop de gemeenteraad toezicht uitoefenen op de door het college gevolgde processen om de risico's op fraude te identificeren en hierop in te spelen.
- Wij hebben de geplande controlewerkzaamheden besproken met de gemeenteraad.
- Wij moeten adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude.
- Wij rapporteren over onze gevolgde controleaanpak met betrekking tot fraude(risico's) in de controleverklaring.

Geen aanwijzingen

Tijdens onze controlewerkzaamheden zijn geen aanwijzingen van fraude onder onze aandacht gekomen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

5. Interne beheersing

Algeheel beeld interne beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2023 een interim-controle uitgevoerd. Wij richten ons bij de interim-controle voornamelijk op de opzet en het bestaan van het stelsel van administratieve organisatie en maatregelen van de interne beheersing.

Onze interim-controle kijkt niet verder dan de noodzakelijke elementen voor de jaarrekening 2023. Daarbij beoordelen wij voornamelijk de opgenomen maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing binnen de belangrijkste processen, die zijn gericht op het waarborgen van een betrouwbare informatievoorziening zowel binnen uw gemeenschappelijke regeling als naar buiten toe aan derden.

Algeheel beeld

Wij hebben de organisatie leren kennen als een organisatie die in ontwikkeling is. De gemeente is bezig om een verbeterplan op te stellen om de interne beheersing alsmede het afsluitproces te verbeteren. Wij onderschrijven deze door de gemeente genomen actie. Aandachtspunt die wij onderkennen ten aanzien van het verbeterplan is een realistische en haalbare planning op te stellen waarbij rekening wordt gehouden met wat de organisatie aan kan.

Ten aanzien van de rechtmatigheidsverantwoording heeft de gemeente de keuze gecontinueerd om de VIC en voor komend jaar ook de werkzaamheden voor de rechtmatigheidsverantwoording uit te besteden aan een externe partij. Wij hebben vastgesteld dat de juiste acties zijn uitgezet.

De bevindingen die wij hebben gedaan in deze managementletter dienen te worden gezien als aanbevelingen om de interne beheersing verder door te ontwikkelen. Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de onvervangbare interne beheersing. Belangrijk aandachtspunt richting de jaarrekeningcontrole is dat wij tijdig over de juiste en kwalitatief toereikende controleinformatie kunnen beschikken.

Bij onze interim-controle in het najaar 2024 zullen wij de follow-up van de bevindingen door de organisatie nagaan.

Significante bevindingen interim-controle

Naar aanleiding van de interim-controle hebben wij de volgende significante bevindingen:

- Geen vier-ogen principe voor de autorisatie van facturen < € 10.000.
- Organisatie kan niet tijdig en kwalitatief toereikend de gevraagde controle-informatie aanleveren.
- Voldoen aan wet- en regelgeving rondom aanbestedingen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Significante bevindingen interim-controle

#	Bevinding	Impact	Stand van zaken follow-up en conclusie
1.	Inkopen <i>Facturen < € 10.000 geldt geen 4-ogen principe</i>		Constatering: Voor inkoopfacturen < € 10.000 geldt geen 4-ogen principe. Risico: Geen prestatie, het knippen van facturen waardoor lasten in de jaarrekening worden verantwoord waar geen prestatie tegenover staat of geen zakelijk prestatie. Aanbeveling: Jaarlijks evalueren of de gehanteerde grens nog passend is. Aanvullende werkzaamheden jaarrekening 2023: De steekproef op de inkopen < € 10.000 dient met een verhoogd (significant) risicoprofiel te worden uitgevoerd.
2.	Financieel afsluitproces <i>Organisatie kan niet tijdig en kwalitatief toereikend de gevraagde controle-informatie aanleveren</i>		Constatering: Bij de jaarrekeningcontrole 2022 alsmede de interimcontrole 2023 hebben wij geconstateerd dat de verkregen controleinformatie niet altijd voldoet aan gestelde eisen of dat de aangeleverde informatie niet leidt tot beantwoording van de vraag. Risico: De jaarrekeningcontrole kan niet tijdig worden afgerond. Aanbeveling: Gemeente heeft reeds een verbetertraject in gang gezet. Dit is positief maar zal naar verwachting een beperkt effect hebben op de controle 2023. Aanvullende werkzaamheden jaarrekening 2023: Een realistische planning waarbij voldoende tijd is om de verkregen controle-informatie aan een kwaliteitstoets te onderwerpen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Significante bevindingen interim-controle

3

Aanbestedingen

Voldoen aan wet- en regelgeving

Constatering: Er is geen sprake van een centrale inkoop. Gemeente heeft een contractenregister maar aandachtspunt is deze volledig te houden.

Risico: Vanwege de complexiteit rondom de aanbestedingsregels is het risico dat hieraan niet wordt voldaan. Doordat het contractenregister niet volledig is, is het risico dat aanbesteding niet tijdig wordt gestart.

Aanbeveling: Wij adviseren procedures te implementeren om de volledigheid van het contractenregister te waarborgen. Daarnaast adviseren wij om de inkopen centraal te organiseren.

Uitvoeren van de spendanalyse conform het format dat Pianoo ter beschikking heeft gesteld. Daarnaast bij de controle van de inkopen alsmede de spendanalyse vaststellen dat de contracten die daarbij worden betrokken in de controle juist en volledig zijn opgenomen in het contractenregister.

Bevinding	Impact	Stand van zaken follow-up en conclusie
Hoog		Bevinding is van groot belang voor de kwaliteit van de administratieve organisatie en interne beheersing, waarbij een risico aanwezig is dat hierdoor de jaarrekening een afwijking van materieel belang kan bevatten of de organisatie kwetsbaar is voor fraude.
Midden		Bevinding is van belang voor de kwaliteit van de administratieve organisatie en interne beheersing, waarbij een risico aanwezig is dat hierdoor de jaarrekening een afwijking van materieel belang kan bevatten.
Laag		De opzet en het bestaan van de administratieve organisatie en interne beheersing is op orde. Met opvolging van deze bevinding kan de kwaliteit van de AO/IB nog verder worden vergroot en kunnen efficiëncyslagen worden behaald.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

IT-omgeving

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen, die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen.

Op grond van artikel 393 lid 4, Titel 9 Boek 2 BW rapporteren wij onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking in dit verslag. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de controle van de jaarrekening niet specifiek is gericht op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarnaast maken wij in onze controleaanpak de afweging voor welke processen en stromen wij een gegevensgerichte aanpak passend vinden en voor welke processen en stromen wij in belangrijke mate steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Wij zijn van mening dat voldoende maatregelen zijn getroffen om de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking en informatievoorziening te waarborgen.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

6. Externe ontwikkelingen

Externe ontwikkelingen (1/3)

Inhuur van externen

Op 1 mei 2006 is de Verklaring Arbeidsrelatie vervallen en vanaf dat moment is de Wet DBA van kracht geworden. Hierbij heeft de Belastingdienst in overleg modelovereenkomsten bij de inhuur van externen, direct of via bijvoorbeeld een uitzendbureau, of bemiddelingsbureau opgesteld.

Op het moment dat exact volgens deze regels wordt gewerkt, loopt de opdrachtgever geen risico, in de praktijk is dat echter over het algemeen niet zo. Een externe doet mee aan het personeelsfeest, ontvangt een kerstpakket, werkt op een laptop van de opdrachtgever, werkt er al jaren 4 dagen per week etc. De modelovereenkomsten voor vrije vervanging zijn bijvoorbeeld per 1 januari 2024 vervallen waar niet altijd op wordt gelet.

Tot en met 2024 geldt er vanuit de Belastingdienst nog het handhavingsmoratorium, maar dat vervalt per 1 januari 2025. Dit houdt in dat de Belastingdienst dan kan gaan naheffen, niet terug naar het verleden, maar wel vanaf dat moment. Op dit moment wordt er ook gecontroleerd door de Belastingdienst, zij hebben hiervoor extra personeel aangenomen en bij deze controles wordt vaak geconstateerd dat er geen sprake is van een externe, maar gewoon van een werknemer. Dit bijvoorbeeld omdat iemand via zijn eigen B.V. wordt ingehuurd tijdens ziek en piekdiensten. Het is van belang om in 2024 ervoor te zorgen dat het proces bij de inhuur van externen op orde is.

Notitie Grondbeleid

De nieuwe notitie grondbeleid is een actualisatie van de notitie grondbeleid uit 2019. Vanwege de invoering van de Omgevingswet is een actualisatie noodzakelijk. Alle wijzigingen in de notitie die te maken hebben met de Omgevingswet treden in werking gelijktijdig met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Alle overige wijzigingen treden in werking met ingang van begrotingsjaar 2025. Toepassing met ingang van de jaarrekening 2024 is mogelijk maar niet verplicht. Voor de tussenliggende periode is de notitie uit 2019 leidend aangevuld met het addendum uit december 2022 inzake warme gronden.

Naast aanpassingen in terminologie vanwege wijzigingen in wet- en regelgeving heeft de invoering van de Omgevingswet met name gevolgen voor de verslaggevingsaspecten bij faciliterend grondbeleid.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Externe ontwikkelingen (2/3)

NIS2

De NIS2-regelgeving introduceert strenge(re) eisen op het gebied van cyber- en informatiebeveiliging voor de ondernemingen die onder de nieuwe wet als essentiële of belangrijke entiteit worden aangewezen.

Volgens de NIS2-regelgeving kan de gemeente Rhenen als een NIS2 essentiële entiteit worden aangemerkt. Het moeten voldoen aan NIS2 is niet op basis van aanwijzing, maar automatisch. Belangrijke nieuwe verplichtingen zijn:

- Verplichting tot uitvoeren risicobeoordeling en nemen van passende maatregelen om risico's te mitigeren.
- Verplichting tot het melden van incidenten binnen 24 uur; en
- Verplichting tot het registreren in een Europees register.

Inwerkingtreding van de NIS2-regelgeving is per 1 september met handhaving vanaf 1 oktober 2024. Het is van belang dat u tijdig voorbereidingen treft. Het niet voldoen aan de NIS2-regelgeving kan significante boetes tot gevolg hebben in de vorm van geldboetes als ook eventuele persoonlijke aansprakelijkheid van het college.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Duurzaamheid - ESG

In een tijdperk waarin duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid centraal staan, wordt de noodzaak voor duurzaamheidsverslaggeving in de publieke sector steeds urgenter. Organisaties in de publieke sector hebben een intrinsieke verantwoordelijkheid om transparantie te bieden over hun impact op mens en milieu. Het opstellen en delen van een duurzaamheidsverslag is niet langer een optionele praktijk, maar eerder een essentiële stap naar het opbouwen van vertrouwen, het voldoen aan verwachtingen van belanghebbenden en het stimuleren van positieve verandering.

Duurzaamheidsverslaggeving is momenteel geen wettelijke vereiste voor organisaties in de publieke sector, maar het belang ervan wordt steeds groter. De samenleving hecht veel waarde aan duurzaamheid en verslaggeving hierover. Vanaf het boekjaar 2024 zullen beursgenoteerde bedrijven zich conformeren aan de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) en de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) als leidende richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving.

Duurzaamheidsonderwerpen worden volgens de laatste standaarden gecategoriseerd in Environmental, Social en Governance, ofwel ESG. Dit gaat dus verder dan alleen klimaat gerelateerde aspecten. In de ESRS is een nuttig kader opgenomen van thema's die relateren aan ESG. Het is echter geen allesomvattend model, aangezien er voor organisaties mogelijk relevante thema's zijn die niet zijn opgenomen, en omgekeerd. Het kader en de thema's zoals opgenomen in de ESRS kan ook de publieke sector ondersteunen bij verantwoordingsprocessen.

Voor publieke organisaties die geen onderneming voeren (zijnde een grote B.V. of N.V.) is de CSRD momenteel niet van toepassing. Het is nog niet duidelijk of andere Nederlandse rechtspersonen waaronder die in de publieke sector in de toekomst mogelijk verplicht zullen worden om een duurzaamheidsverslag op te stellen. Mogelijk kunt u wel worden benaderd door een CSRD plichtige onderneming die u vragen stelt over uw duurzaamheidsbeleid en doelstellingen.

Gezien de kerntaak van de publieke sector om duurzame meerwaarde voor de samenleving te creëren, ligt het voor de hand dat de sector bekend is met het rapporteren van toegevoegde waarde in het jaarverslag. Het toevoegen van duurzaamheidsinformatie zou dan ook een logische stap zijn. De publieke sector kan hierbij leren van (beursgenoteerde) bedrijven om op die manier meer maatschappelijke waarde te genereren.

Indien u meer informatie wenst over dit onderwerp, verzoeken wij u dit aan te vragen bij uw bekende contactpersoon bij Flynth.

Inleiding

Samenvatting

Jaarrekening

Jaarverslag

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage A1 – Niet-gecorrigeerde bevindingen

Omschrijving	Presentatie	Fouten	Onzekerheden
Materiele vaste activa – kosten omgevingsvergunning ten onrechte geactiveerd	-	€ 380.000 -/-	-
Financiële vaste activa - Reclassificatie RC startersleningen naar kortlopende vordering	€ 31.000	-	-
Inkopen - < € 10k 2 facturen niet aan de juiste periode toegerekend. Betreft kosten 2024 die aan 2023 zijn toegerekend.	-	€ 251.652 +	-
Inkopen - > € 10k 1 factuur niet aan de juiste periode toegerekend. Betreft kosten 2024 die aan 2023 zijn toegerekend.	-	€ 82.060 +	-
Inkopen - > € 10k 3 facturen de prestatielevering niet kunnen vaststellen	-	-	€ 492.363
Inkopen - Afrekening verbonden partij 2022 is in 2023 verwerkt. In accountantsverslag 2022 ook benoemd derhalve sprake van turn around effect.	-	€ 60.000 +	-
Totaal	€ 31.000	€ 13.712	€ 492.363

	Aanbiedingsbrief
	Samenvatting
	Jaarverslag
	Jaarrekening
	Significante risico's
	Interne beheersing
	Externe ontwikkelingen
	Bijlagen

Bijlage A2 – Gecorrigeerde bevindingen

Omschrijving	Presentatie	Fouten	Onzekerheden
Materiele vaste activa – subsidie die in mindering is gebracht op de investeringen gaan de investeringen te boven	€ 42.000	-	-
Materiele vaste activa – kavel verantwoord onder de materiele vaste activa die geen eigendom is van de gemeente	-	€ 924.000 -/-	-
Materiele vaste activa – verloopoverzicht zijn aangepast ten einde te voldoen aan de vereisten van het BBV.	-	-	-
Materiele vaste activa – vergelijkende cijfers zijn aangepast ten einde aansluiting te hebben met de jaarrekening van voorgaand boekjaar.	-	-	-
Financiële vaste activa - Reclassificatie RC startersleningen naar kortlopende vordering	€ 817.000	-	-
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar – toelichting format schatkistbankieren voldoet niet aan het voorgeschreven format	-	-	-
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar – schatkistbankieren norm dient exclusief dotatie reserves te worden berekend.	-	-	-
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar – voorziening debiteuren sociale zaken te laag	-	€ 41.000 -/-	-
Overlopende activa – vordering inzake uitgestelde betaling t.a.v. geleverde kavel.	-	€ 65.000 +	-
Overlopende activa – vorderingen zijn 2x opgenomen	-	€ 73.000 -/-	-
Overlopende activa – vooruitbetaalde kosten ook als schuld verantwoord	€ 584.000	-	-
Overlopende activa – vordering rente schatkistbankieren niet als vordering openbaar lichaam verantwoord	€ 164.000	-	-
Overlopende activa – ontvangen voorschotbedragen als vordering en schuld verantwoord	€ 151.000	-	-
Overlopende activa – vooruitbetaald/ nog te ontvangen opbrengsten zijn vorderingen op openbare lichamen verantwoord.	€ 590.000	-	-

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage A2 – Gecorrigeerde bevindingen

Omschrijving	Presentatie	Fouten	Onzekerheden
Eigen vermogen – bestemmingsreserve Wet werk en bijstand was niet conform raadsbesluit onttrokken	-	€ 228.000 +	-
Eigen vermogen – bestemmingsreserve uitvoering bestuurs- en collegeprogramma was een dotatie niet conform raadsbesluit verwerkt	-	€ 50.000 -/-	-
Eigen vermogen – voorgeschreven toelichting inzake structurele toevoegingen en onttrekkingen was niet opgenomen in de jaarrekening	-	-	-
Voorzieningen – onderhoud wegen de vrijval als onttrekking gepresenteerd in het verloopoverzicht	€ 608.000	-	-
Voorzieningen – egalisatie lijkbezorging de vrijval als onttrekking gepresenteerd in het verloopoverzicht	€ 253.000	-	-
Overlopende passiva – dubbel opgenomen verplichting		€ 60.000 +	-
Overlopende passiva – debet bedrag (vordering) ten onrechte opgenomen	€ 40.000	-	-
Overlopende passiva – schuld gesaldeerd met vordering met een andere partij	€ 66.000	-	-
Overlopende passiva – balansophoging van vooruitontvangen bedragen die ook als vordering waren gepresenteerd	€ 63.000	-	-
Overlopende passiva – vooruitontvagen subsidies van provincie waren niet juist gepresenteerd	€ 200.000	-	-
NIBOV – er waren niet uit de balans blijvende verplichtingen opgenomen welke niet een in rechte afdwingbare verplichting zijn.	-	-	-
NIBOV - Het oorspronkelijk bedrag van de borgstellingen WSW kwam niet overeen met de specificatie WSW.	-	-	-

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage A2 – Gecorrigeerde bevindingen

Omschrijving	Presentatie	Fouten	Onzekerheden
WNT – verantwoordingsmodel voor categorie 1d t/m 1g is verkeerde norm gehanteerd.	-	-	-
WNT – bezoldiging 2023 P. Bonthuis beloning en belastbare onkostenvergoeding aangepast	-	-	-
WNT – bezoldiging 2023 K. Koopman beloning en belastbare onkostenvergoeding aangepast	-	-	-
WNT – vergelijkende cijfers C. Apell aangepast.	-	-	-
SISA – regeling A16 indicator 6 ten onrechte bestedingen opgenomen	-	€ 61.027	-
SISA – regeling C55 indicator 3 lasten opgenomen die niet eerder waren verantwoord.	-	-	-
SISA – regeling F28 indicator 2 bestedingen die wel gedaan zijn waren niet verantwoord. Impact is dat de gemeente hierdoor geld mis kan lopen. Omvang € 12.149	-	-	-
SISA – regeling G13 indicator 1 ten onrechte bestedingen opgenomen	-	€ 12.617	-

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage B – SiSa - Fouten en onzekerheden 2023

In onze controle zijn specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening.

Voor de werkzaamheden stelt het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) andere rapportage toleranties dan gehanteerd zijn bij de controle van uw jaarrekening. De rapporteringstolerantie per specifieke uitkering is:

- € 12.500 wanneer de omvangsbasis niet hoger is dan €125.000.
- 10% van de omvang wanneer de omvangsbasis tussen €125.000 en €1.000.000 ligt.
- € 125.000 wanneer de omvangsbasis hoger is dan € 1.000.000.

Wanneer de regelingen geen toelichting bevatten hebben we geen bevindingen geconstateerd met een omvang groter dan de rapportage tolerantie.

Rechtmatigheidsoordeel specifieke uitkeringen (zoals blijkt uit de controleverklaring)	GOEDKEUREND
Strekking controleverklaring getrouwheid gehele jaarrekening	GOEDKEUREND

Nr.	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in Euro's	Toelichting fout/onzekerheid
JenV A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	-	-	-
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021	-	-	-
BZK C55	Aanpak energiearmoede	-	-	-
BZK C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	-	-	-
BZK C85	Stimuleringsregeling flex- en transformatiewoningen	-	-	-
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	-	-	-
BZK C94	Specifieke Uitkering Lokale Aanpak Isolatie	-	-	-
OCW D8	Specifieke uitkering Onderwijsachterstandenbeleid	-	-	-

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage B – SiSa - Fouten en onzekerheden 2023

Nr.	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in Euro's	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D14	Middelen inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	-	-	-
IenW23 E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	-	-	-
IenW E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	-	-	-
IenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	-	-	-
IenW E87B	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater (SiSa tussen medeoverheden)	-	-	-
EZK F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat-en energiebeleid (CDOKE)	-	-	-
SZW G2	Specifieke uitkering Participatiewet (PW)	-	-	-
SZW G3	Specifieke uitkering Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen	-	-	-
SZW G4	Specifieke uitkering Tozo	-	-	-
SZW G10	Specifieke uitkering Wet Inburgering	-	-	-
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2023	-	-	-
SZW G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2023	-	-	-
VWS H4	Specifieke uitkering stimulering sport	-	-	-
VWS H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022	-	-	-
VWS H12	Specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken	-	-	-
VWS H30	Specifieke uitkering sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023–2026	-	-	-

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage B – SiSa - Fouten en onzekerheden 2023

Nr.	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in Euro's	Toelichting fout/onzekerheid
VWS H31	Specifieke uitkering noodfonds energie amateursportverenigingen (SPUK NEAS)	-	-	-
VWS H32	Specifieke uitkering Meerkosten Energie Openbare Zwembaden	-	-	-
VWS H35B	Specifieke uitkering SPUK IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)	-	-	-

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage C – Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

Bevestiging van onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn opgenomen in de ‘Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)’ van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Rhenen, inclusief haar verbonden derden, in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Rotatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht.

Er heeft voor de accountantscontrole 2023 geen rotatie plaatsgevonden. Het is eveneens niet noodzakelijk om voor de accountantscontrole 2024 te roteren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Flynth en haar medewerkers en de gemeente Rhenen inclusief haar verbonden derden, die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd moeten worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Flynth, een bestuurder of interne toezichthouder van Flynth of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan ondernemingen in de groep of een bij de rechtspersoon betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid, die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben, ontvangen of verstrekt.

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Bijlage D – Onze communicatie met u

Bevestiging van onafhankelijkheid

Door middel van dit accountantsverslag informeren wij de gemeenteraad over de belangrijkste aangelegenheden naar aanleiding van onze accountantscontrole 2023.

Bevestigingen van het college

Wij hebben van het college een bevestiging bij de jaarrekening van de gemeente Rhenen ontvangen.

Onze communicatie met de raad

Wij hebben in ons audit plan gecommuniceerd over onze verantwoordelijkheden en onafhankelijkheid. Door middel van ons audit plan hebben wij ook een beschrijving gegeven van de reikwijdte en timing van onze controle, waaronder significante risico's en materialiteit.

Eveneens door middel van dit accountantsverslag informeren wij de gemeenteraad over de belangrijkste aangelegenheden naar aanleiding van onze accountantscontrole 2023.

Aanbiedingsbrief

Samenvatting

Jaarverslag

Jaarrekening

Significante risico's

Interne beheersing

Externe ontwikkelingen

Bijlagen

Disclaimer en beperking in gebruik en verspreidingskring

Dit accountantsverslag is alleen bestemd voor het college van de gemeente Rhenen en mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk worden verstrekt of aangehaald zonder onze schriftelijke toestemming vooraf. Er wordt geen verantwoordelijkheid aan een derde partij geaccepteerd, omdat dit verslag daar niet voor opgesteld en bedoeld is. Dientengevolge nemen wij geen enkele verplichting of plicht van zorg aan ieder ander persoon aan wie dit verslag getoond of in zijn handen komt, op ons.

De in dit accountantsverslag aan de orde gestelde onderwerpen zijn door ons geconstateerd gedurende onze controleopdracht waarvan wij van mening zijn dat zij aandacht van het college en de raad behoeven. Het is geen allesomvattend verslag van alle geconstateerde zaken en in het bijzonder kunnen wij niet verantwoordelijk worden gesteld voor het rapporteren van alle bedrijfsrisico's of tekortkomingen in het systeem van interne beheersing. Elke conclusie, opinie of opmerking in dit accountantsverslag is verstrekt in de context van onze controleverklaring over de jaarrekening als geheel.

Evenzo geldt dat de opmerkingen, bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot het systeem van interne beheersing niet gelezen moeten worden als een afzonderlijke opinie van het systeem van interne beheersing en haar werking.

Introductie

Samenvatting

Belangrijkste bevindingen

Oordeel bij de jaarrekening

Overige onderwerpen

Ontwikkelingen